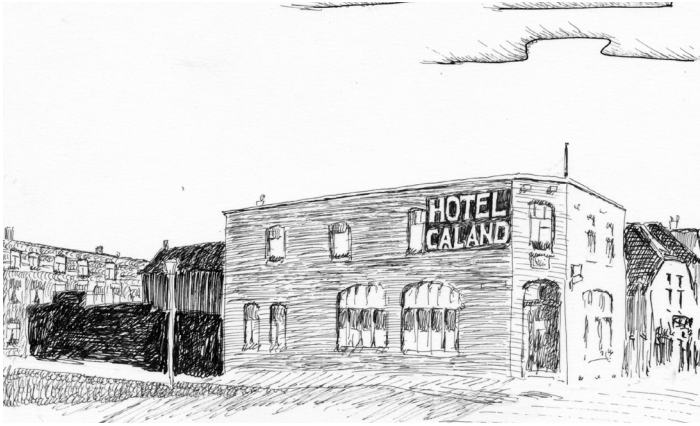

11 januari 1940

‘Pokkenwerk, die krant,’ moppert Dolf hardop. Hij blaast in z’n handen. Maar dan ineens: PATS! PATS! Twee sneeuwballen spatten uiteen. Eén op z’n stuur, de andere raakt hem in z’n nek. Dolf draait zich om. Vanuit het groepje mannen voor het stempellokaal klinkt geginnik. Dolf kent ze wel. Ze staan er van de vroege ochtend tot de late avond. Dat is al zo sinds het begin van de herfst. Ze gaan er steeds slechter uitzien. Dolf steekt z’n hand omhoog en lacht. Om zo’n sneeuwbal kan hij niet boos worden. De mannen vervelen zich en stoeien van tijd tot tijd om warm te blijven. De meeste zijn al jaren werkloos en hebben nauwelijks iets om handen. Vooral nu. Aan het strand is niets te beleven, en op de Harwichkade niets te verdienen. Alle rivieren zijn dichtgevroren en sinds de mobilisatie meert er geen zeeschip meer aan. Dolf is blij dat zijn vader bij de politie werkt. Hij heeft een vast inkomen en ze hebben genoeg om van te leven. Zeker als z’n moeder ook nog wat bijwerkt met die gordijnen, en hij met de krant.

PATS!!! Weer een sneeuwbal, maar nu een gemene harde. Een ijsbal! Eén van de andere kant. Precies op z’n voorhoofd. Nu wordt Dolf wél boos. Hij gooit z’n fiets neer en rent in de richting van *Hotel Caland*. Daar staat een jongen van een jaar of 14. Hij grijnst. Het is Karelkje de Vries. Het wordt Dolf rood voor z’n ogen. ‘Vuile NSB’er!’ schreeuwt hij terwijl hij op hem af rent. De straat is glad, maar hij weet zich overeind te houden. De sneeuwballengooier niet. Hij probeert weg te komen, maar gaat met een schreeuw onderuit. Op z’n rug. Dolf glijdt naar hem toe, bukt zich razendsnel en geeft hem een klap in z’n gezicht. En daar, ook nog een dreun op z’n neus. Er loopt een straaltje bloed uit. ‘Zo, die heb je terug. Gluiperd!’

Maar in z’n woede heeft Dolf niet gezien dat Karelkje niet alleen is. Als hij zich omdraait om terug naar z’n fiets te lopen, voelt Dolf een doffe dreun op z’n rechteroog. Sterretjes! Alles draait. Even niets... De deur van *Hotel Caland* valt in het slot. Lang-

zaam komt Dolf uit z'n verdoving. Onder zijn rug voelt het koud aan. Koud en hard! Hè? Ik lig op de grond! Dan een stem, een vrouwenstem. 'Ik wist niet dat jij zo'n vechtersbaas was.' Klinkt bekend! Ria? Nee... Hanneke, haar zus. Haar stem klinkt net als die van Ria. Ze stelt hem gerust. 'Tjonge, wat was jij boos. Blijf maar liggen. Laat je oog eens zien.' Ze neemt z'n gezicht in haar handen en frons haar wenkbrauwen. 'Nou Dolf, dat zal wel dik worden. En blauw, of zwart. Wacht, ik doe er wat koude op.'

Enkele mannen uit het groepje voor het stempelokaal komen dichterbij. Weer een bekende stem. Z'n vriend, Bert Dekker. 'Wacht maar, we pakken ze wel! Jongens kom op. Ten aanval!' Er klinkt geroep en dan een hele serie dreunen. Wel dertig sneeuwballen spatten uiteen op de ramen van *Hotel Caland*. Het lijkt wel een oefensalvo van de artillerie. 'Houzee, kameraad. Val dood op straat!' schreeuwt één van de mannen. Het bekende grapje als ze NSB'ers pesten. Er wordt gelachen. 'Nu die vlag nog!' roept een ander, terwijl hij op de rood-zwarte NSB-vlag op het hotel wijst. Weer een hele serie sneeuwballen. De vlaggenstok zwiëpt heen en weer. Maar de vlag blijft hangen. Dolf staat inmiddels overeind. Hanneke duwt een zakdoek met sneeuw tegen zijn oog. 'Houd die er maar een tijdje tegenaan. Misschien wordt het dan niet zo

dik. Als ik jou was zou ik vanavond maar niet gaan schaatsen.' Bert raapt Dolfs fiets op en slaat een arm om de schouder van z'n vriend. 'Kom maar mee, m'n moeder heeft vast wel een kop thee voor je.'

Het is koud bij de familie Dekker in de Scheepvaartstraat. Het geld van de steun is te weinig in deze koude winter. De kachel staat op een laag pitje. Bert ziet er tegenwoordig, nu hij werkt, een beetje beter uit. Maar aan de schoenen en de kleren van z'n broertjes kun je zien dat ze het thuis niet best hebben. De jongens krijgen tussen de middag op school warm eten. Dat komt elke dag uit Rotterdam, met een wagen van de Vooruitgang, speciaal voor de arme kinderen. Toch weet moeder Dekker het op de een of andere manier thuis gezellig te maken. Haar lieve stem en haar gastvrijheid maken veel goed. 'Hier, een kop thee. Daar knap je van op,' zegt ze nadat Bert en Dolf het verhaal over het vechtpartijtje hebben verteld.

'Hotel Caland,' bromt Berts vader. 'Ingenieur Caland had eens moeten weten dat het hotel met zijn naam het broeinest van de NSB zou worden.' Dolf knikt. Zo te merken is Dekker blij dat er iemand is die naar hem luistert, want hij gaat gelijk verder: 'Weet je dat NSB'ers in Amsterdam alle ruiten van een Joodse juwelier hebben ingegooid? Ik was vanmiddag op *Vianda*, dat Joodse kamp aan de Waterweg. Daar hoorde ik het van één van de bewakers. Trouwens, die mensen daar hebben het ook niet best met de kou. Bij de soldaten in het Pantserfort zijn echte kachels geplaatst, maar om die Joden maakt niemand zich druk. Die zitten daar te vernikkelen van de kou. En dan dat eten! De prak die m'n jongens 's middags op school krijgen is veel en veel beter dan die prut daar. Weten jullie dat ze in het kamp geen diepe borden meer mogen gebruiken? Ze zijn bang dat de bewoners dan teveel jus op hun bord nemen. Nee, het is geen pretje om in zo'n kamp te zitten.'

Berts vader lacht schamper. 'Ze zeggen dat Nederland een gastvrij land is. Nou, onze gastvrijheid geldt in ieder geval niet voor die arme stakkers uit Duitsland. Kamp *Vianda*, een oud

slachthuis! Daar ontvangen we de Joodse vluchtelingen. Toen ze er kwamen was het één grote bende. Totaal niet geschikt als woonplek. Ze moesten de pestzooi met eigen handen opruimen. De Nederlanders staken geen poot uit. Nee, die hoge heren in Den Haag hebben toch weinig gevoel voor mensen in nood.' Dekker zucht. 'Nu we het toch over politiek hebben... Heb je soms nog een *Voorwaarts* over? Ik heb al in geen weken een krant gezien.'

Vader Dekker staat aan de tafel, gebogen over de uitgevouwen krant. 'Vrouw, moet je horen,' roept hij naar de keuken. 'De Engelsen hebben weer een vliegveld in Duitsland gebombardeerd. In de Duitse Bocht, bij de grens met Denemarken. Er is blijkbaar ook iets misgegaan. Er zijn ook boerderijen in Denemarken geraakt.' Als Berts vader een krant leest geniet de hele familie altijd mee. Vaak leest hij plotseling een stuk voor. En op veel berichten geeft hij meestal hardop kritiek, ook nu weer. 'Nou, dat geld voor die bommen hadden ze beter kunnen gebruiken om die Joodse vluchtelingen naar Engeland te varen.' En even later klinkt er een harde lach door de kamer. 'Nou zeg! Moet je kijken, prins Bernhard in het Westland. Komt zo'n mof hier de troepen inspecteren. Dat is vragen om ellende!'

Bert is ineens één en al oor. 'Hé, staat dat over Bernhard in de krant? Ik hoorde er vanmiddag over op de smederij. Er kwamen een paar soldaten met een paard dat op het strand een hoefijzer was verloren. Ze vertelden dat ze voor schut stonden, want het gebeurde net toen prins Bernhard op bezoek was. Het was een zware dag voor de compagnie. Eerst ging de prins naar het strand in Monster, en daarna nam hij een kijkje bij een oefening in het Staelduinse Bos. De soldaten die niet meededen aan de oefening moesten helpen de wegen sneeuwvrij te maken. Dat was wel leuk, vertelden ze. Overal stonden mensen en toen de prins langskwam begonnen ze te juichen.' 'Zo is het wel genoeg,' moppert Berts vader. 'Als ik aan de kant had gestaan, had ik zeker niet gejuicht! Geef die krant maar weer hier.'

Vader Dekker heeft de krant nog maar net in z'n handen of hij roept door de kamer: 'Hier, de nieuwjaarstoespraak van burgemeester Oud. Ik heb het niet zo op die man, maar... Hij heeft nu wel gelijk. Wat kan hij het mooi zeggen: *'Onze havenstad is in haar hart getroffen! Tot de mobilisatie ging het goed met de Rotterdamse haven, maar sinds vier maanden komen er met de dag minder schepen aan.'*

Luister, ze schrijven ook wat over Hoek van Holland. En dan leest hij nog nadrukkelijker dan eerst: *'Hoek van Holland, dat in de laatste maanden van 1938 drieënveertig schepen met 3245 ton registreerde, zag in de afgelopen maand geen enkel schip aan de kade. Poortershaven, waar in de vorige decembermaand drie schepen binnenliepen, deelde dit lot.'*

Bert is het voorlezen van z'n vader helemaal zat. 'Pa, hou nou op met al die ellende. Dat hoeven we toch niet allemaal te horen! We weten zo ook wel dat er geen schepen meer binnenkomen. Mag ik de krant even? Staat er geen sport in? Dat vind ik veel belangrijker.'

Even later slaakt Bert een juichkreet: 'Elfstedentocht! Pa, het belangrijkste nieuws hebt u niet eens gezien! Op de voorpagina, nota bene! Maandag is er een Elfstedentocht. Zaterdagmiddag om vier uur sluit de inschrijving'

De ijsbaan is feestelijk verlicht en er wordt flink geschaatst. Er zijn ook veel soldaten op de baan. Heel gezellig tegenwoordig met al die drukte in het dorp, vooral voor de meisjes. Als er weer een paar stoere soldaten voorbij schieten wordt er flink gegiecheld en gefluisterd. Voor de Hoekse jongens is het wat minder leuk. Sinds de mobilisatie is het moeilijk een meisje te versieren. Dolf staat met Bert en een stel jongens uit z'n klas in een groepje bij elkaar. Bert heeft weer het hoogste woord. Hij vertelt over het bezoek van prins Bernhard aan het Westland. Thuis vertelde hij dat hij het gehoord had op z'n werk. Maar hier bij z'n vrienden heeft hij het over *Café De Pet*. Na z'n werk gaat hij er weleens een biertje drinken, maar dat hoeft z'n vader niet te weten. Die zou het zonde vinden van het geld. *Café De Pet* zit altijd

vol met soldaten. Behalve over het bezoek van de prins hadden ze het ook over de schaatstocht naar Vlaardingen. Bert vertelt in geuren en kleuren wat hij daarover heeft gehoord.

Onder aanvoering van vaandrig Hordijk was een hele groep naar Vlaardingen wezen schaatsen. De vaandrig woont in Maasdijk en onderweg waren ze bij z'n ouders soep gaan eten. Daarna waren ze in één keer doorgereden naar Vlaardingen. Als bewijs dat ze daar geweest waren, brachten ze Vlaardingermoppen mee, van die zoete Vlaardingse winterkoekjes. Ze deelden ze uit in het café. Bert kreeg er ook een paar. Hij heeft er nog eentje bewaard. Vol trots laat hij dat zien aan z'n oude klasgenoten op de ijsbaan. Ineens schaatst er weer een grote groep soldaten voorbij, met tussen hen in een stel Hoekse meisjes. De soldaten houden de meiden stevig beet, om hun middel. Ze draaien rondjes over de ijsbaan en gaan steeds harder. Iedereen gaat opzij, de groep krijgt ruimte. Er wordt gelachen. Tussen de soldaten rijdt Hanneke, de zus van Ria. En verder in de rij Ria, aan de arm van Kees, de fietmaker die van de zomer Berts fiets heeft gerepareerd. De ogen van Dolf worden een beetje vochtig, het blauwe oog prikt. 'Wat een rot dag!' mompelt hij.

Die nacht slaapt Dolf slecht. Ria en Sarah willen maar niet uit zijn gedachten. Ria ziet hij steeds voor zich, gearmd met een soldaat. En Sarah gezellig wandelend in dat Rotterdamse *Plaswijckpark*. Elk uur wordt hij wel een keertje wakker. En elke keer spoken er regels voor een gedicht door zijn hoofd. Regels over laffe NSB'ers en regels over verloren liefdes. Hij probeert ze uit z'n hoofd te duwen door te denken aan mensen die echt zielig zijn, zoals die Joden.

Als de Dorpskerk aan de overkant van de straat drie slaat, stapt hij uit bed. Heel zachtjes, om zijn broertje niet wakker te maken. Op zijn tenen loopt hij naar de huiskamer. Hij steekt een kaars aan en schrijft in de witte rand van de krant de zinnen die hij in z'n hoofd heeft.

Vianda

Gesard, gepest, genegeerd.
Geluid van brekend glas.
De mond gesnoerd, bezit geroofd, gevlucht.
De grens!

Als illegaal naar Reuver, dan doorgestuurd:
Kamp Hoek van Holland.

De vluchteling scheidt z'n maaltijd
in vrijheid, achter zelf betaald prikkeldraad
op het platte bord, want het diepe
bergt teveel jus, dus afgeschaft,
en verveelt zich door opgelegde nutteloosheid
- verboden te werken, verboden te leren -
(*Kristallnacht* uitgezaaid?)
op de rand van het nog acceptabele,
met vragen in de Tweede Kamer
van het in naam neutrale
en gastvrije Nederland.